

11. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 1996. – 96 с.
 12. Яковицька Л. Особливості розвитку ціннісної сфери особи, зайнятої науково-технічною діяльністю / Л. Яковицька // Психологія особистості : науковий журнал. – 2011. – № 1(2). – С. 59–63.

Одержано редакцією 13.03.2013
 Прийнято до публікації 21.03.2013

Аннотация. Волошина В. В. Этапы профессионально-психологической подготовки будущих психологов в высшем учебном педагогическом заведении. Вашему вниманию предлагается теоретический анализ этапов профессионально-психологической подготовки будущих психологов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, психологическая подготовка, этапы психологической подготовки, ценностно-личностный подход, психолог-консультант, психолог-тренер.

Summary. Voloshina V. V. Stages of professional psychological training of future psychologists in pedagogical higher educational institution. To offer you a theoretical analysis of the stages of vocational and psychological training of future psychologists.

Keywords: training, psychological preparation, stages of training, consulting psychologist, psychologist and coach.

УДК 796.071.4 (430) _ "19" _ "20"

О. В. Гайдук

ОСОБЛИВОСТІ ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В НІМЕЧЧИНІ В ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Висвітлюється історичний розвиток професійної підготовки педагогічних кадрів з фізичної культури в Німеччині в ХІХ – на початку ХХ ст. Розглянуто діяльність філантропів і перших німецьких учених-учителів гімнастики; уведення у шкільне навчання фізичного виховання як обов'язкового предмету на початку ХІХ ст.; появу перших приватних і державних закладів із підготовки вчителів гімнастики, їх рівень і програми підготовки в різних частинах Німеччини.

Ключові слова: фізичне виховання, історія підготовки вчителів фізичної культури, підготовка вчителів фізичного виховання, Німеччина.

Постановка проблеми. Протягом декількох століть значний інтерес викликає стан фізичного виховання в Німеччині та підготовка фахівців для цієї сфери. Традиції фізичного виховання Німеччини сягають давніх часів, розвиток підготовки педагогічних кадрів із фізичної культури відбувався в тісному зв'язку з соціальними, політичними та культурними змінами у країні. У ХІХ ст. фізичне виховання набуло важливого значення в Німеччині, поступово впроваджувалося у шкільні програми як обов'язковий навчальний предмет. Розвиваючись за важких соціальних умов, фізичне виховання та відповідні педагогічні кадри Німеччини поступово наближалися до самоусвідомлення своєї професійної приналежності та набували великого значення в державі.

Аналіз досліджень і публікацій. Існує велика кількість праць, які присвячені історії фізичного виховання в Німеччині. Серед них велику вагу мали фундаментальний труд К. Ейлера «Історія викладання гімнастики» (1891), «Історія сучасного німецького фізичного виховання з початку ХVІІІ століття до теперішнього часу» Е. Нойендорфа (1930-1932), «Історія фізичного виховання» В. Айхеля (1965-1969) та «Історія фізичних вправ» Г. Убергорста (1972-1989). Стосовно проблеми, яку ми досліджуємо, з 1980 року оприлюднено лише декілька робіт із критичного огляду історії підготовки педагогічних

кадрів із фізичної культури і спорту. Цій проблемі, зокрема, були присвячені роботи Г. Беккера (1982 р.), К. Кляйндінст-Каше (1980 р.) і Г. Кромбольца (1982 р.). У 1985 році зі своєї доповіді «Виникнення німецького гімнастичного викладацького складу» Г. Лангенфельд починає дослідження становлення професії викладачів гімнастики в кайзерівській Німеччині на тлі існуючих на той час уроків фізкультури. Свій внесок у розв'язання даної проблеми зробили також Р. Гросбрюмер (1994) і Г. Бернетт (1989).

Перше ґрунтовне дослідження історії підготовки вчителів із фізичної культури в Німеччині належить Г. Пфістеру, що опубліковане в 1992 р. під назвою «Учительки фізичного виховання на шляху до професіоналізації 1880-1914». Після публікації М. Крюгером у 1993 році 2-ї та 3-ї частин «Вступу до історії фізичної культури та спорту», у яких ідеться про уроки фізичного виховання та підготовку вчителів фізкультури, надрукована низка монографій щодо історії підготовки вчителів фізичного виховання та спорту, що пов'язані з окремими регіонами Німецької імперії. Так, Р. Гросбрюмер у 1994 р. і М. Крюгер у 1999 р. опублікували «Історію прусських учителів гімнастики: від фортурнера (Vorturner) до сертифікованого вчителя фізкультури» та «З історії фізичного виховання в Бадені та Вюртемберзі». Узагальнений огляд щодо професіоналізації підготовки вчителів фізичного виховання до 1914 року належить К. Лютерові, який у 1995 році захистив дисертацію на тему «До розвитку підготовки вчителів фізкультури в Німеччині», яка була присвячена дослідженню структурно-історичного та соціально-наукового розвитку підготовки вчителів фізкультури в Німеччині від його започаткування у ХІХ ст. до початку Першої світової війни.

Окремо хотілося б сказати про твір П. Лесгафта як творця наукової системи фізичного виховання в Росії – «Приготовление учителей гимнастики в государствах Западной Европы» (1876), у якому було докладно досліджено підготовку вчителів гімнастики в тогочасній Німеччині в різних її землях. Однак, в Україні історія підготовки вчителів фізичного виховання в Німеччині залишилася поза увагою дослідників, що обумовило актуальність дослідження даної проблеми.

Метою статті є вивчення та аналіз історії становлення підготовки вчителів фізичного виховання в Німеччині в ХІХ ст. – на поч. ХХ ст.

Виклад основного дослідницького матеріалу. Історичний розвиток системи німецької освіти наприкінці ХVІІ ст. відкрив шлях до входження до неї фізичного виховання для молодих людей усіх суспільних станів. Ідеї гуманізму, що пов'язані з поширенням Просвітництва, відобразилися у зміні системи освіти та зробили навчання у школі більш різноманітним і менш суворим. Під впливом ідей передових педагогів і просвітників фізичне виховання зайняло чільне місце в системі шкільного виховання та освіти. Виникли школи нового типу – «філантропіни», засновником яких був Й. Базедов. Принцип освіти філантропів – природне спілкування – стосувався й фізичного виховання, що оформилося в щоденну систематично організовану годину рухів (уроків). Результати фізичного розвитку учнів науково фіксувалися та оцінювалися вчителями. Деякі вчителі були самоуками, які обирали «добрі вправи» (Übungsgut) з числа народних, як наприклад, біг, стрибки, скелелазіння, балансування і вольтижування («п'ятиборство Дессау»). Проте були серед них і фахівці – учителі фехтування, верхової їзди та вольтижування з придворного середовища. Серед них найбільш відомими були І. Сімон, який із 1776 р. працював в Дессау, та Й. Гутс-Мутс – очолив управління фізичними вправами в «Шнепфентхалі». Німецький дослідник історії фізичного виховання К. Вассманндорфф вбачав у І.Симонові першого німецького вчителя гімнастики (Turnlehrer) [11, с. 27]. На думку іншого дослідника, М. Крюгера, ця висока оцінка більше пасує Й. Гутс-Мутсу: «Гутс-Мутс поки що перший ідеальний спортивний педагог, який сам навчав і одночасно письмово це відображав. При цьому він пов'язав свої практичні заняття з комплексною теорією виховання, що розроблялася

ним та його колегами філантропами. Значення діяльності та творів Гутс-Мутса про гімнастику та ігри на розвиток теорії та практики фізичного виховання і гімнастики у школах і клубах було величезним. У кожному підручнику з гімнастики, на кожному гімнастичному семінарі та в кожній бібліотеці при гімнастичному клубі на полицях стояли книги Гутс-Мутса. А. Шпіс також називав його «великим і головним батьком мистецтва гімнастики», якого, у свою чергу, назвали «батьком шкільної гімнастики» [5, с. 33]. Ідеї Й. Гутс-Мутса продовжив Г. Фіт, який узагальнив і систематизував усе, що було зроблено в області фізичних вправ до нього, виклавши це в «Досвіді енциклопедії фізичних вправ».

Досвід роботи Й. Базедова, Й. Гутс-Мутса, Г. Фіта та інших німецьких авторів справив величезний вплив на формування і розвиток гімнастичних систем фізичного виховання у країнах Західної Європи. Завдяки зусиллям філантропів фізична культура отримала соціальний зміст, а фізичне виховання увійшло до програми шкільного навчання. На початку XIX ст. збільшилася кількість державних діячів, лікарів і педагогів, які визнавали, що фізична культура може проявити свої функції у сферах освіти, виховання, охорони здоров'я та культури лише за наявності організаційно оформленої структури [2].

Як бачимо, основним здобутком діяльності філантропів було отримання фізичним вихованням статусу складової частини освітньої програми Німеччини на початку XIX ст.; відповідно виникла потреба в підготовці необхідної кількості фахівців. Зазначимо, що підготовка вчителів фізичного виховання до Першої світової війни була нерівномірною, що є відображенням розподілу країни на окремі держави. Так, коли Е. Айзелен відкрив у 1828 році перший освітній курс для вчителів гімнастики середніх шкіл у Берліні, у Пруссії питання про введення його в державну освіту лише узгоджувалося. Проте, кількість учителів гімнастики катастрофічно не відповідала потребам країни. Тому, коли Е. Айзелен у 1831 році виклопотав право на державне визнання освіти вчителів гімнастики для середніх шкіл, тут таки впроваджуються річні навчальні курси для Берлінських кандидатів у шкільні заклади освіти та паралельно з цим – компактні курси для іногородніх кандидатів [8]. Прийняття міністерством у такому вигляді освіти гімнастичного викладацького складу для середніх шкіл, на думку німецького дослідника К. Лютера, є початком професіоналізації гімнастичного викладацького складу [там само].

Необхідно підкреслити, що в 1834 р., коли у Пруссії намагалися започаткувати фізичне виховання в середніх школах, не було жодного державно підготовленого вчителя фізкультури. Лише з 1844 р., коли фізичне виховання запроваджується в середніх школах, видається розпорядження, згідно з яким викладати його мали право лише інструктори спортивних клубів або вчителі гімнастики при спортивних клубах, які до цього моменту проводили уроки фізкультури лише факультативно. Ці фахівці не виникли на порожньому місці, їх освітою та підготовкою займалися вчені-учителі гімнастики Л. Ян та Е. Айзелен, які самостійно організовували освітні курси з гімнастики задовго до офіційного впровадження фізичного виховання в загальноосвітніх школах Німеччини [8].

Л. Ян – батько німецького гімнастичного (турнерського) руху, недивлячись на політичні проблеми з гімнастикою, у 1831 році отримав дозвіл на пропозицію провести навчальний курс для кандидатів на посаду вчителя з гімнастики для середніх шкіл у його приватній установі, що складався з загальних тілесних вправ і вправ із фехтування [8].

Однак, через нестачу викладачів із фізичного виховання вчителям народних шкіл, які прослухали лише навчальний семінар і отримали вузьку освіту з гімнастики, наказували викладати гімнастику ще й у середніх школах, що створило певну колізію з їх визнанням у колах інших учителів-філологів. Рішення про наукову підготовку вчителів гімнастики для гімназій і середніх бюргер шULE припадає на 1843 рік. За цим рішенням у 1844 р. виходить так звана «Велика хартія гімнастичних знань» («Magna Charta des

Turnwesens») як наказ щодо гімнастичних знань Пруссії, що спиралася на гімнастичні традиції А. Шпіса. Після чого гімнастику було введено у школи і вона стала підпорядковуватися керівникам школи [8].

Після 1850 р., коли німецька гімнастика стала обов'язковим предметом у державних школах Німеччини, зокрема, у Пруссії, Саксонії, Баварії, педагогічні заклади з німецької гімнастики були засновані в кожній столиці федеральних земель. Будь-яка могододна людина, яка навчена німецькій гімнастиці, могла відвідувати піврічний, а пізніше й однорічний, курс, що запропонований цими навчальними закладами, і отримати, за умови успішного складання іспитів, свідоцтво викладача гімнастики. Кваліфікаційне свідоцтво було окремим; навіть ті, хто не мав жодної загальної підготовки як викладач, могли викладати фізкультуру у школах [4, с. 99].

Брак учителів гімнастики, що викликаний запровадженням у середніх школах із 1844 по 1862 рр. народної гімнастики для хлопчиків, зробив неминучим створення державних освітніх курсів при гімнастичних закладах освіти. У 1848 р. у Берліні відкрився «Центральний заклад для вчителів фізичного виховання», що був об'єднаний у 1851 р. із військовим закладом, у якому на той час навчали шведській гімнастиці П. Лінга. Утім, шведську гімнастику старанно відтісняли активні прихильники гімнастики Л. Яна (турнбевергунга), тому створення «Центрального інституту гімнастики» (Central-Turn-Anstalt) у 1851 р. було своєрідним кроком до примирення в цьому питанні. Відкриття цього закладу дало можливість доступним коштом особам різних професій отримати освіту шкільного вчителя гімнастики. Для потенційних кандидатів перспектива роботи шкільним учителем гімнастики була досить привабливою. «Між 1860 і 1900 рр. учителі, які мали право викладати в початкових народних школах, часто відвідували додатковий курс підготовки вчителів гімнастики, щоб отримати роботу вчителя в більш поважних і за кращу платню школах граматики, де на додачу до гімнастики, вони витрачали б дві або три години на тиждень, навчаючи 6-10 річних хлопчиків читанню та письму німецькою мовою» [4, с. 99].

З 1860 року запроваджуються обов'язкові уроки гімнастики в народних школах. Для задоволення загального масового попиту на вчителів гімнастики з 1861 р. державою були визнані приватні курси підготовки вчителів фізкультури, що проводилися Е. Ангерштайном і Й. Шульцем ще з 1856 р [8]. Починаючи з 1866 р., керуючись «Десятьма параграфами великого регламенту», Міністерство освіти дозволяє не-педагогам викладати фізичне виховання в середніх школах. Цей документ відступав від раніше застосованих принципів педагогічної освіти в «Центральному інституті гімнастики» у Берліні. Проте держава повинна була в короткий термін побороти гострий дефіцит учителів гімнастики. Крім того, з 1864 р. були запроваджені прискорені курси вчителів гімнастики [8]. У перспективі держава намагалася досягти такого рівня, коли в гімназіях, прогімназіях, реальних і середніх школах, як і на семінарах із підготовки вчителів працювали лише ті особи, які пройшли державну сертифікацію вчителів гімнастики.

За свідченням П. Лесгафта, майже в усіх державах кайзерівської Імперії з середини ХІХ ст. виникають Центральні установи з підготовки вчителів гімнастики, а саме: у Дрездені (1850), Берліні (1851), Штутгарті (1863), Карлсруе (1869-1871) і Мюнхені (1872). У деяких із них, наприклад, у Берліні, готували виключно вчителів для армії; проте, той, хто закінчував курс у цих закладах, мав право також викладати гімнастику у школах. Більшість учнів цих установ (за винятком військових) складали вчителі народних шкіл із учительських семінарій, а меншість учнів – учителі середніх шкіл. Проте зустрічалися й особи, які отримали свою освіту тільки в народній школі. У західній Саксонії (Лейпциг) учителів гімнастики готували ще й приватно, у гімнастичних товариствах. Задля отримання права викладати вони мали бути проєккзаменовані спеціально створеною для цього комісією [1, с. 178].

Тривалість головних курсів для підготовки вчителів середніх шкіл складала від шести тижнів до 2-х років, зокрема, у Берліні – 6 місяців, Дрездені – 8, з уроками фехтування – 10, для жінок – від 3-х до 4-х, в Мюнхені – 3,5, у Штутгарті – від 3-х до 5-ти. Допоміжні курси, що влаштовувалися зазвичай для ознайомлення з гімнастикою вчителів народних шкіл, у Дрездені тривали 4-5 тижнів, у Мюнхені – 1 місяць, у Штутгарті – 6 тижнів [1]. На головних курсах заняття тривали протягом тижня від 6 до 55-ти годин: у Дрездені – 8 годин щотижня, у Мюнхені – 22 години, у Берліні – 20 годин, у Штутгарті – 48. З цього часу на практичні заняття відводилося у Дрездені 4 години щотижня, у Берліні – 16 (9 фехтування, 7 гімнастичні вправи), у Мюнхені – 18, у Штутгарті – 36. На лекції з анатомії, фізіології та гігієни відводилося по 2 години на тиждень (Дрезден, Мюнхен), у Берліні – по 3 години на тиждень, у Штутгарті – по 6 годин, а в Карлсруе ці предмети зовсім не викладалися [там само].

Незважаючи на невелику кількість учителів гімнастики в Німеччині в 1855 р. у Плауені було засновано першу їх професійну Асоціацію, першочерговою метою якої було досягнення пристойної заробітної платні та прозорості її нарахування для вчителів гімнастики. Крім того, після 1861 року більшість регулярних зібрань було проведено задля формулювання своїх професійних інтересів [3]. Та, незважаючи на це, статус учителя фізкультури до 1871 року був у зародковому стані. На весь німецький рейх було трохи більше 100 осіб, для яких основною професією було викладання гімнастики, незалежно від того, чи працювали вони у клубі як муніципальні вчителі гімнастики, чи були фаховими вчителями гімнастики в середній школі. Серед 900 учителів гімнастики середньої школи лише 50 усвідомлювали себе саме такими. Усвідомлення спільної ідентичності вчителів фізкультури було ще не визначеним [7]. І навіть в 1892 р. у середніх школах Пруссії було широко розповсюджено проведення уроків гімнастики вчителями без державної освіти, а з 1234 вчителів гімнастики лише 701 пройшли державний іспит [8].

Після запровадження в 1862 р. по всій країні гімнастики для хлопчиків, учителі фізкультури починають вимагати подібних занять і для дівчаток. Таку ініціативу наполегливо підтримував А. Шпіс: «Якщо гімнастику для дівчат повинні викладати не чоловіки, а жінки, необхідно при підготовці шкільних учительок навчати їх також викладанню гімнастики» [10, с. 32]. Спочатку вчительок гімнастики було дуже мало і вони мали можливість навчатися лише у приватних закладах. К. Люттер припускає, що перші приватні курси з підготовки вчительок гімнастики проводив Е. Айзелен у 1845 р. у Берліні [8]. У Пруссії перший державний навчальний курс для вчительок фізкультури було проведено лише в 1880 р. при «Центральному гімнастичному закладі» Берліна; на той час в Саксонії вже з 1864 року існували державні курси підвищення кваліфікації для жінок, а в Баварії було запроваджено державну освіту для вчительок гімнастики лише в 1904 р.

До проведення уроків фізкультури мали право залучатися вчительки, які перемогли у шкільній практиці народної школи, де вони, як правило, навчали спеціалізованим ремеслам (уроки праці). З того часу вони повинні були брати участь у курсах підвищення кваліфікації з гімнастики [10, с. 33]. Згідно з офіційними даними від німецької Асоціації гімнастики, завдяки всім зусиллям щодо впровадження гімнастики для дівчат у школах, у ній у 1897 р. налічувалося майже 16000 жінок, в основному дівчата 16-20 років, які активно займалися гімнастикою, а вже через 10 років їх було 75000 [там само, с. 33].

З 1905 р. у Пруссії офіційно запроваджується гімнастика у школах для дівчат, а вже в 1907 р. було проведено перший державний навчальний курс підвищення кваліфікації для викладачок гімнастики. Поруч із гімнастичними та ігровими вправами, які колись проводив Л. Ян у 1811 р., на цих курсах кожного дня в гімнастичному закладі читали 2 лекції. На них обговорювали дидактичні питання, зокрема, щодо об'єднання шведської гімнастики з вправами німецької гімнастики, висловлювали загальнополітичні міркування, повідомляли про результати наукового відрядження в Швецію задля

вивчення розвитку скандинавського фізичного виховання. Крім того, обговорювали організацію ігрового руху, питання з анатомії та фізіології, про попередження нещасних випадків, а також звільнення від уроків гімнастики. Усе це створювало суттєві елементи теоретично-наукової освіти.

Історичний розвиток фізичного виховання в усіх німецьких державах невпинно рухався в напрямі необхідності залучення ігрових видів спорту (футбол і теніс), а також веслування та легкої атлетики у шкільну фізкультурну освіту. Проте заклади з підготовки вчителів фізичного виховання чинили опір, відмовляючись включати ці види спорту у свої програми. Особливо вони протидіяли грі в футбол, який був «імпортований» з Англії. Ні виданий 1882 року наказ про спортивні ігри у школах («Gosslersche»), що надавав гімнастичним іграм статусу *curricularen* – складової частини уроку фізкультури, ні заснування центральної комісії з народних і молодіжних ігор у 1891 р. не привели до будь-яких позитивних змін у Пруссії в цьому напрямі. Відсутність державного сприяння ігровій освіті гімнастичного викладацького складу центральної комісії компенсувала 14-денними курсами, на яких «в період 1891-1914 рр. було ознайомлено з дидактикою та методикою німецьких і англійських ігор приблизно 23000 викладачів і викладачок» [4, с. 69]. «Тільки в 1905 році зі вступом на посаду Дибуа як провідного директора намітився поступ в спеціальній освіті вчителів фізкультури до зближення з ігровим і спортивним рухом, який остаточно завершився з переїздом навчального закладу з Берліна до Шпандау в 1911 р.» [4, с.69].

На рубежі століть шкільна фізкультурна освіта в середніх школах імперії досягла великих успіхів. У 1904 р. тільки в 5% усіх середніх шкіл для дівчат у Пруссії не проводили уроків фізкультури [4, с. 69]. Утім, незважаючи на зростання кількості членів у спілці вчительок гімнастики та позитивну ситуацію з викладанням гімнастики у середніх школах, проведення уроків гімнастики для дівчаток у народних школах було все ще дуже недостатнім. Лише з 1911 р. гімнастика для дівчаток стане обов'язковим предметом у народних школах. Це привело до поновлення проблеми з кваліфікованими вчителями, що не була вирішена навіть після створення в 1908 р. дистанційних курсів при пруських університетах [4]. З початком Першої світової війни фізичне виховання в Німеччині зазнало масивного зламу. Учителі фізкультури та гімнастики були найпершими серед добровольців і призовників. Гімнастичні зали перетворилися на військові госпіталі, склади або використовувалися для інших цілей в тилу. «Освіта вчителя фізкультури призупинилася, у той час як освіта вчительок фізкультури не зазнала істотних змін» [8, с. 336].

Висновки. Аналіз та узагальнення становлення професійної підготовки вчителів фізичного виховання в Німеччині в XIX ст. – на початку XX ст. показало, що:

- упровадження викладання окремих видів фізичної культури в навчальних закладах Німеччини було пов'язано з діяльністю філантропів і перших німецьких учених-вчителів гімнастики;
- становлення професійної свідомості вчителів гімнастики пов'язане з введенням у шкільне навчання фізичного виховання як обов'язкового предмету на початку XIX ст.;
- необхідність у великій кількості педагогічних кадрів для викладання фізичної культури приводить до появи перших приватних і державних закладів з підготовки вчителів гімнастики;
- рівень і програми підготовки вчителів фізичного виховання в різних частинах Німеччини до Першої світової війни були неоднаковими, що було віддзеркаленням розподілу країни на окремі держави.

Перспективними напрямками подальших наукових розвідок можуть бути дослідження, що присвячені особливостям історичного розвитку професійної підготовки вчителів фізичного виховання в окремих німецьких державах.

Список використаної літератури

1. Лесгафт П. Ф. Собрание педагогических сочинений : в 5 т. / П. Ф. Лесгафт ; ред. кол. : Г. Г. Шахвердов (отв. ред.) и др. – М. : Физкультура и спорт, 1953. – Т. 4. : Основы естественной гимнастики. – 367 с.
2. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта / Л. Кун ; пер. с венгерского. – М. : Радуга, 1982. – 400 с.
3. Großbröhmer R. Die Geschichte der preußischen Turnlehrer. Vom Vorturner zum staatlich geprüften Turnlehrer. – Aachen. : Meyer & Meyer, 1994. – 288 S.
4. Naul R., Hardman K. Sport and Physical Education in Germany / Naul R., Hardman K. – London / New York : Routledge, 2002. – 256 p.
5. Krüger M. Einführung in die Geschichte der Leibeserziehung und des Sports, Bd.2 : Leibeserziehung im 19. Jahrhundert. Turnen fürs Vaterland. – Schorndorf : Hofmann, neu bearbeitete Auflage, 2005. – 223 S.
6. Krüger M. Zur Geschichte des Schulsports in Baden und Württemberg. – Schorndorf : Hoffmann, 1999. – 214 S.
7. Langenfeld H. Die Entstehung der deutschen Turnlehrerschaft. In: R.Naul, Körperlichkeit und Schulturnen im Keiserreich. : Puttys Sport-Paperback : Reihe Theorie ; 2 Aufl., – Wuppertal: Putty, 1985. – 207 S.
8. Lutter K. Zur Entwicklung der Turnlehrerausbildung in Deutschland : eine strukturgeschichtlich-sozialwissenschaftliche Untersuchung von den Anfängen bis zum 1. Weltkrieg. – Bayreuth, Univ., Diss., 1996. – 395 S.
9. Röthig P. Sportwissenschaftliches Lexikon. –Schorndorf: Hofmann, Auflage : 7., völlig Neubearb. A., 2003. – 666 S.
10. Voltmann-Hummes I. Traumjob Sportlehrer/in? Belastungserleben und Selbstwirksamkeitsverwaltung von Schulsportlehrkräften. – Universität Lüneburg: Cuvillier Verlag, 2008. – 284 S.

Одержано редакцією 12.03.2013
Прийнято до публікації 21.03.2013

Аннотация. Гайдук О. В. Особенности зарождения и развития профессиональной подготовки педагогических кадров по физической культуре в Германии в XIX – начала XX в. Освещается историческое развитие профессиональной подготовки педагогических кадров по физической культуре в Германии в XIX – начале XX в. Рассмотрена деятельность филантропов и первых немецких ученых-учителей гимнастики; введение в школьное обучение физического воспитания как обязательного предмета в начале XIX в.; появление первых частных и государственных учреждений по подготовке учителей гимнастики, их уровень и программы подготовки в разных частях Германии.

Ключевые слова: физическое воспитание, история подготовки учителей физической культуры, подготовка учителей физического воспитания, Германия.

Summary. Hayduk O. V. Features origin and development of the training of teachers of physical training in Germany in the XIX – early XX century. The article highlights the historical development of training teachers of physical education in Germany in the XIX – early XX century. Examined the activities of philanthropists and the first German scientists gym teacher; the introduction in school fees of physical education as a compulsory subject at the beginning of the XIX century; the emergence of the first private and public institutions for teacher training exercises, and their level and training programs in different parts of Germany.

Keywords: physical education, history of physical education teacher education, the training of teachers of physical education, Germany.

УДК 374.7.:343.431

С. В. Грищенко

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ЩОДО ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Розглянуто деякі проблеми протидії торгівлі людьми. Визначено стратегії профілактики щодо протидії торгівлі людьми в загальноосвітніх навчальних закладах, які засновані на роботі з уразливими групами дорослих і дітей. Проаналізовано інформаційно-роз'яснювальну ро-